

Makale Gönderilme Tarihi: 17.04.2019 – Makale Kabul Tarihi: 19.05.2019

ÂŞIK KEVSERİ’NİN ŞİİRLERİNDE TÜRK HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

*Sibel ÖKMEN**

Özet

Âşık, toplumun oluşturduğu değerler ekseninde yetişen ve bu değerleri saz eşliğinde, halkın anlayabileceği bir dille ifade eden kişidir. Bir bakıma mensup olduğu toplumun sözcüsüdür ve denilebilir. Âşığın sanatını ortaya koyduğu yerler arasında köyler, kasabalar gibi yerleşim yerlerinin yanı sıra kahvehaneler, düğünler gibi toplanma alanlarının da olduğunu görmekteyiz. Âşık Edebiyatı ise ferdiliği ve gelenekselin harmanlanarak ortaya çıkan sentezin bir âşık tarafından saz eşliğinde, şiirlerini ortaya koyduğu değerler bütünüdür. Bu çalışma ile âşık edebiyatına katkıda bulunmak amacıyla 1963 yılında Ardahan ili Göle ilçesi Yavuzlar köyü doğumlu, Âşık Kevserî’nin kısa yaşam öyküsü ve şiirlerindeki halk kültürü unsurlarının kullanımı ortaya konulacaktır. Böylece şairin bu alandaki yetkinliğini bir kez daha okuyucuya sunmaktayız. Bu çalışmada Âşık Kevserî’nin şiirlerinin yer aldığı kaynak büyük bir titizlikle taranmıştır. Öncelikle şairin hayatı hakkında bilgi verilmiş, ardından şiirlerinde yer alan Türk halk kültürü unsurları olan deyimler, atasözleri, dini unsurlar, bitki adları, yer adları, Türk tarihine yön vermiş önemli kişi ve olaylar, meslekler, hayvan isimleri, beddualar, dualar gibi unsurlar incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi tekniği ile yürütülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Âşık Kevserî, Türk halk kültürü, atasözleri, deyimler, hayvanlar.

Elements Of Turkish Folk Culture In The Poetry Of Âşık Kevserî

Abstract

A minstrel (âşık) is a person who is reared on the crossroads of the values of the society. With his saz (instrument) in hand, he conveys those values in the language that the people can understand. In a sense, one can say that he is the spokesman of the society he belongs to. The minstrel is observed practicing his art not only in settlements such as villages and towns, but also in places of gathering places like coffee houses and weddings. Minstrel literature, hence, is an alliance of values which a minstrel reveals in his poetry in company with his saz through the synthesis arising upon blending of individuality and tradition. This study aims to examine the brief life story of the minstrel Âşık Kevserî, who was born in 1963 in the village of Yavuzlar in the district of Göle of Ardahan city in order to contribute the minstrel literature as well as to determine the use of the elements of folk culture in his poetry. In this way, we wish to once again put forth his competence in this field. In this study, the source(s) of his works was reviewed with great attention. This study first gives information about his life and then examines the elements of Turkish folk culture involved in his poetry, including idioms, proverbs, religious elements, plant names, place names as well as important figures and events in Turkish history, professions, animal names, curses, and prayers. The study was conducted using document analysis technique, one of qualitative research methods.

Keywords: Âşık Kevserî, Turkish folk culture, proverbs, idioms, animals.

* ORCID: 0000-0001-7172-8622 Yüksek Lisans Öğrencisi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, sibel-okmen2017@outlook.com

Giriş

“Her edebi gelenek, belli bir kültür birikimi, dünya görüşü ve inanç sisteminin, yaşama tarzının sanatkarlar tarafından özümленerek kendilerine has perspektiflerden orijinal ifadelerle hasıl olur. Âşık Edebiyatı, klasik şekli ile XVI. asırda teşekkül etmiştir. Türklerin ilk edebi gelenekleri olan Ozan- Baksı Edebiyat geleneğinin geniş manada değişen zaman, zemin, dünya görüşü ve yaşam tarzıyla şekillenen Türk Halk Edebiyatının (Anonim, Tekke, Âşık) kollundan biridir”(Günay, 1993: 177). Âşık Edebiyatı kapsamı içerisinde yer alan Âşık Kevserî 8 Mart 1963’te Ardahan ili Göle ilçesi Yavuzlar köyünde doğdu. Asıl adı Muhammet’tir. Resmi kayıtlarda ise, Dursun Doğan olarak geçmektedir. Küçük yaşlarda âşıklık geleneğine ilgi duymuştur. Eğitim hayatına bakıldığında ilkokulu kendi köyünde bitirdi. Orta ve lise tahsilini Göle ilçesinde tamamladı. 2001 tarihinde bir Almanya turnesinde Artvinli şair Yazar Bekir Karadeniz ve Göleli Orhan Bahçıvan ile tanışır. Onlarla sanatsal konuda dayanışma içinde olur. Bekir Karadeniz ile birlikte Âşık Dursun Doğan’ın mahlasına “Kevserî” olarak karar kılınır. Böylece şairin bütün şiirlerinde “Âşık Kevserî” mahlasının kullanıldığı görülür. “Kevserî Türkiye dışında Almanya, Hollanda, Belçika, Fransa, Avusturya, İsviçre, Danimarka, Norveç ve İsveç gibi ülkeleri defalarca gezip vatandaşlarımıza konserler vermiştir” (Bahadır, 2016: 25). Bunların yanında sohbetlere katıldığını bu sohbetler de âşıklık geleneği hakkında bilgiler vermektedir. “Birçok yarışmalara katıldığını ve sanatıyla hünerini ortaya koyduğunu ve yarışmalar sonucunda madalya, sertifikalar ve plaketler almış olduğunu, birçok TV Kanallarında âşıklık geleneğiyle ilgili program yapımcılığı yaptığı, görülmektedir” (Bahadır, 2016:29,30). Âşık Kevserî İstanbul Ümraniye Kâzım Karabekir mahallesinde ikamet etmekte olup evli ve üç çocuk babasıdır. Akademik anlamda ise şair ve ortaya koymuş olduğu şiirleri üzerine çalışma yapan Sedat Bahadır tarafından 264 sayfalık bir “Âşık Kevserî Sanat ve Şiir Kitabı” hazırlanmıştır. Kevserî’nin şiir yazmaya başlama serüvenine baktığımızda ise şairin küçük yaşlarda âşıklık geleneğine ilgi duyduğunu ve çocukluk zamanlarında söylediği türkülerle çevresindeki kişiler sanatıyla dikkatlerini çekmektedir. Çünkü “Türk insanının çoğu zaman içini döktüğü, sevincini, heyecanını, hüznünü, acısını dile getirdiği sırlarını paylaştığı; aşkını, sevdasını, hatırasını, kalbini kısacası yüreğini ortaya koyduğu türküler Türk kültürünün temel unsurlarından biridir” (Yakıcı, 2013: 21). Genç yaşta ağabeyi Kemal’i kaybeder onun üzüntüsüyle yıkılmıştır. Bu üzüntünün Kevserî üzerinde derin yaralar bırakmış olduğunu böylece onun için âşıklığın yolu da fiilen başlamıştır. Kaybettiği Kemal ağabeyine şu dörtlükleri söylemiştir:

Genç yaşta acıyı tattım ağlarım

Kurudu pınarım sabır ver Ya Rab

Kardeş acısıyla yürek dağlarım

Yıkıldı çınarım sabır ver Ya Rab (Bahadır, 2016: 74).

Şiirlerini önceleri en çok duyduğu ıstıraplar ve sosyal olaylar üzerine yazmıştır. Daha iyi bir dini eğitim alınca şiirlerini de bu duygular üzerine yoğunlaştırmıştır. Müsebbâ şekliyle yazılan “Naat-ı Şerif” şiirinde dini duygular hakimdir:

Mekke’den Medine’ye, Hicretin ilk nidası,

Veda tepelerinde, doğdu nurun edası,

Ensar bayram eyledi, hiç bitmedi sevdası,

*Eyüb 'ül Ensari'nin, şereflendi hanesi,
Resul-ü Kibriya'nın, başlatıldı binası,
Beşeriyet önderi, Ya Muhammed Mustafa.*

Son zaman peygamberi, Ya Muhammed Mustafa(Bahadır, 2016: 235).

Saz, âşıklık geleneğinde önemli bir yere sahiptir. “*Âşıklar, saz eşliğinde şiir söylemeyi “telden söylemek” şeklinde ifade etmişlerdir*”(Artun, 2011: 6). Hatta denilebilir ki âşıklığın ayrılmaz parçasıdır. Âşıklık geleneğinde aşkın acılarını, üzüntülerini, sevinçlerini, sazı eşliğinde bulunduğu toplumun fertlerine hitap etmiştir. Kevserî saz çalmayı kendiliğinden öğrenmiştir. Sazını yaşamış olduğu acıların sözcüsü olarak kullanmıştır. Kevserî, Âşık Kemal Derunî ile uzun zaman diyar diyar gezip âşıklık geleneği hakkında kendini geliştirmiştir. Daha sonra Kars'a gider, Kars'ta “*Murat Çobanoğlu Âşıklar Kahvesi*”nde arkadaş çevresi edinir ve orada bütün âşıklarla dostluk kurar. Rahmetli Âşık Rüstem Alyansoğlu'ndan etkilendiğini de söylemektedir.

ÂşıkKevserî'nin Şiirleri

Dil ve Üslup Özellikleri

“*Dil insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemidir*” (Banguoğlu, 1990:9).Aslında dil düşünmenin vasıtasıdır.Kevserî'nin dil ve üslubunu tahlil edildiğinde dikkati çeken bir nokta cümlelerini kurarken söz varlığının yetişmiş olduğu çevre ekseninde geliştirmiş ve şiirlerini bu söz varlıklarıyla harmanlayıp okuyucuyabaşarılı bir şekilde aktarmıştır. Onun şiirlerinde âşıklıkgeleneğinin bütün zenginliklerini görmek mümkündür. Ayrıca şiirleri konu olarak üç başlıkta incelenebilir:

Gurbet: “*Gurbet, doğup yaşanılmış olan yerden uzak yer anlamındadır*”(Bahadır, 2016: 58). Gurbette o kadar çile çeker ki sığınacak kimsesi olmayan şair, Cenab-ı Hakk'a sığınır ve ona seslenir:

*Ya Rab beni vatanıma kavuştur,
Aktım kaldım gurbet köşelerinde.
Kendi ellerimle kendi canımı,
Yaktım kaldım gurbet köşelerinde* (Bahadır, 2016: 100).

Taşlama: Şair zaman zaman sosyal konulara da taşlama yapmıştır. İnsanlara haksızlık yapan, hakkını yiyen ve devletin malını haksız yere yiyen kişileri de ağır eleştirir:

*Fakir fukara hakkını,
Yutanlardan değiliz biz.
Devlet malıyla yükünü,
Tutanlardan değiliz biz* (Bahadır, 2016: 66).

Öğüt: Kevserî oğluna eğitim konusunda öğütler verirken, dini konularda da kendisini iyi eğitmesi gerektiğini dile getirmiştir:

Dinle oğul sözlerimi,

Bu sana kırk nasihattir.

Hak yolundan sakın çıkma,

Sonu hüsrân felakettir (Bahadır, 2016:109).

Ancak her şair gibi o da toplumun diğer yapı taşları olan değerleri göz ardı etmeyip doğal afet, yaşam, ölüm, özlem,övgü, aşk, umut, kahramanlık gibi konuları da şiirlerinde yer vermiştir. Ayrıca şiirlerinde ikilemelere, deyimlere, atalar sözüne, söz sanatlarına yer vermiştir. “*ÂşıkKevserî’ ye Dair*”şiirinde “döke döke, söke söke, seke seke, çeke çeke, eke eke gibi ikilemelere yer vermiştir.

Âşık Kevserî’yi gurbette gördüm,

Baktım boyun büke büke yürüdü.

Şu vatan hasreti ne imiş sordum,

Gözünde yaş döke döke yürüdü (Bahadır, 2016: 101).

Kevserî şiirlerindesöz sanatlarına yer vermiştir. Kullandığı bu sanatları söze, canlılık, güzellik ve daha etkili güç vermek için kullanmıştır. Şiirlerinde bulunan söz sanatlarını örneklerden inceleyecek olursak:

Mübalâğa: “*Bir sözün etkisini güçlendirmek amacıyla bir şeyi ya olmayacağı bir şekilde anlatmak ya da olduğundan pek çok ve pek az göstermektir*”(Dilçin, 1992: 447).

Yolumu şaşırdım dağları yardım,

Ne kederler ne acılar ben gördüm,

Annemi de köyde toprağa verdim,

Felek kırdı kanadımı kolumu(Bahadır, 2016: 71)

Telmih: “*Söz arasında herkesçe bilinen geçmişteki bir olaya, ünlü bir kişiye, bir inanca yaygın bir atasözüne işaret etmek, onu anımsatmaktır*” (Dilçin, 1992: 461).

Yıllar Çanakkale dedi.

Şahlanmıştı Koca Seyit,

Dünya buna oldu şahit,

Tarihlere düştü kayıt (Bahadır, 2016: 105).

Dizelerinde Çanakkale’de kahraman olan Koca Seyit’e telmihte bulunmuştur.

Biçim Özellikleri

Türk halk edebiyatının temel ölçüsü olan hece ölçüsü:“*Eskiden vezn-i benân, hesâb-ı benân (heceler parmakla sayıldığı için parmak ölçüsü, parmak hesabı denmiştir.) adıyla da anılmaktadır*”(Dilçin, 1992: 101).Halk şiirinin çok yaygın kullanılan bu ölçüsünü Kevserî de oldukça akıcı bir dil ile kullanmıştır.

15’li heceyle yazılan divaniler şunlardır:“*Değil, Baş çeker, Haksızlıklar, Bizde, İbare, Düşende, Düştü yere, Çıkamadım İçinden, Kirlettik, Sev, Uzak Eyle, Gül Bitti*”(Bahadır,2016: 10,15,16).

11'li hece ile yazılan şiirleri: “*Geldik, Hu Mevla'm, İfadesi Var, İrşadı Vardır, Keşke, Merhamet, Mihrap, Ömrümü Bahşettim, Ramazan Geldi, Tevhide Gel Gel, Kaldırdık, Oğul, Dikkat Et, Üç Günlük Fasıl, Akıl Ünitesi, Hakiki Sırdaş, Demişler, Gerekir, Hususi, Mademki Şu Hayat, Hoş Değil, Oku Okut, Olmayın, Selamlaşın, Yer Alır, Düşündün mü?, Kabristan, Nitekim, Ötesi, Yolcu Edin, Döndü Gazele, Dost Etti, Hayranım, Mürşidin, Bu Dağda, Gelmedi, Gitti Gelmedi, Bir Zaman, Bayram Eyler, Verdi Bana, Çocuk İken*” (Bahadır, 2016: 9, 10, 11).

14'lü hece ile yazılan şiirler: “*Kısa Menzil, Toprağa Düşeceğiz, Gerek Yok, Artık, Kalsın, Kalsın, Neye Kara, Naat-ı Şerif, Dönülmez Şehir, Fos Çıktı*” (Bahadır, 2016: 9, 10, 13, 14, 16).

Ayrıca beyitler halinde yazdığı şiirleri: “*Tebessüm, Ya Rab, Fıtrat, Tercih, Emanete İhanet Edilmez, Tek Çare, Kibir, Elveda Ramazan, Okul, Son Liman, Yol, Gaflet Uykusu, Taşlama*” (Bahadır, 2016: 17). Döneminin şair ve ozanları gibi Kevserî de şiirlerinde yarım ve tam kafiye kullanmaya özen göstermiştir.

Yarım kafiye: Ünlü, ünsüz veya vokal, konsonant aranmaksızın sadece tek ses benzerliğine dayanan kafiye çeşididir. Aşağıdaki dördlükte “ç” sesi ile yarım kafiye yapılmıştır. “-ersen bir gün” ek ve kelimeleri ise rediftir.

Ey Âşık Kevserî ge-ç-ersen bir gün,

Ecel şerbetini i-çersen bir gün,

Şu fani dünyada gö-ç-ersen bir gün,

Sevenlerin tutar üç gün yasını (Bahadır, 2016: 47).

Tam kafiye: Dördlükte iki ses benzerliğine dayanan kafiyelerdir. Kevserî en fazla bu kafiye tarzını kullanmayı tercih etmiştir.

Kalleş yiğit olmaz göster bir-ini,

Yüz bin sabun yıkayamaz kir-ini,

Kırdık esaretin kör zincir-ini,

Yiğitleri ön tarafa kaldırdık (Bahadır, 2016: 47).

Uyak: “*Halk şiirinde “ayak” adını alır ve âşıklar, “kulak için uyak” ilkesine uyarlar; yani birbirleriyle uyaklı/ayaklı olacak seslerin birbirine yakın, benzer olmasına özen gösterirler Halk şiirinde dize sonlarında uyak olabildiği gibi, dize başında veya ortasında da olabilir*” (Sever, 2013: 37). Şairin şiirlerinde en fazla kullandığı uyakların çapraz ve serbest kafiyeler olduğu dikkatimizi çeker.

Çapraz Uyak: “*Bir dördlükte birinci dize ile üçüncü dizenin, ikinci dize ile dördüncü dizenin kendi arasında kafiyeli olmasına “çapraz uyak” denir*” (Bahadır, 2016: 39).

Bir kasırga gibi başımdan esti, (a)

Sordu aldı gitti gurbet rüzgârı. (b)

Uslanmaz eğlenmez nefesim kesti, (a)

Vurdu aldı gitti gurbet rüzgârı. (b) (Bahadır, 2016: 45)

Serbest Kafiye: Şiirin ilk dördlüğünde sadece ikinci dördüncü dizelerin kafiyeli olması durumudur. Diğer dizeler bağımsızdır. “abcb” örgüsünde kafiyelenir.

Dünya bizleri konuştu, (a)

Eller Çanakkale dedi. (b)

Edirne'den Ardahan'a, (c)

İller Çanakkale dedi. (b) (Bahadır, 2016: 46).

Âşık Kevserî'nin Şiirlerinde Türk Halk Kültürü Unsurları

Kalıplaşmış Sözler

Deyimler

“İki veya daha çok kelimedenden kurulu bir çeşit dil ifadesi olan bu sözler, duygu ve düşüncelerimizi, dikkati çekmek biçiminde anlatan isim,sıfat,zarf,basit ve birleşik fiil görünümlü gramer unsurlarıdır” (Elçin,2011: 642). Deyimler halkın ortak malı ve kültür taşıyıcısı olan birer ögedir. Ayrıca deyimlerin yapısını oluşturan kelimelerin yerine bir başka kelime getirilemeyeceğini yoksa deyim özelliğini kaybedeceğini ifade etmek gerekir. Kevserî'nin şiirlerinde de deyimlere rastlamak mümkündür:

<i>Ecel şerbetini içti nitekim (Bahadır, 2016: 144).</i>	<i>Yıkıldı çınarım sabır ver Ya Rab(Bahadır, 2016: 74)</i>
<i>İşi yokuşlara çekmek hoş değil (Bahadır, 2016: 127).</i>	<i>Kalp kırma gönül incitme (Bahadır,2016: 120).</i>

Kevserî'nin yazmış olduğu “*Hoş Değil*” şiirinde deyime yer verilmiştir:

Şerefinele yaşa dürüst biri ol,

Barıştan ileri şerden geri ol,

Eğer söz vermişsen sözün eri ol,

İşi yokuşlara çekmek hoş değil (Bahadır, 2016:127).

Atasözleri

“Arapça “nush,nasihat,meviza”,Farsça “pend” ve Moğolca “erdemli” üge: cevherli sözün ifade ettiği fikri, zamanımıza kadar getiren sözlerdir;manasından da anlaşılacağı üzere atalardan intikal etmiştir.Buna göre tarihi hayatı olan sözlerdir(Elçin, 2011: 625).Atasözleri toplumun oluşturduğu değer yargılarını, duygu ve düşüncelerini, yaşam tarzını ortaya koyan ifadelerdir. Ayrıca “asıl atasözlerine, anlamlarına göre bir öğüt, bir davranış, bir kuralı ve bilgelik gibi yargılar yüklenilmiştir”(Boratav, 2016: 138). Kevserî'nin şiirlerinde atasözlerine rastlamak mümkündür.

<i>Yetim hakkını yeme toprağa düşeceğiz (Bahadır, 2016: 134).</i>	<i>Uygarlık medeniyettir(Bahadır, 2016: 111).</i>
<i>Arkadaşın iyi tanı seç oğul(Bahadır, 2016: 112).</i>	<i>Güvenme bugüne düne(Bahadır,2016: 114).</i>

Hassasiyet itimattır(Bahadır, 2016: 110).

Yardım etmek inayettir(Bahadır,2016:110).

Kevserî'nin yazmış olduğu “*Oğluna Nasihat*” adlı şiirinde atasözüne yer vermiştir:

Çalış, sakın muhtaç olma,

Tembellik bir sefalettir,

Barışı sev kavga etme

Uygarlık medeniyettir(Bahadır, 2016: 111).

Dinî Unsurlar

Kevserî'nin şiirleri incelendiğinde dini unsurları çok fazla işlemiş olduğu görülmektedir: “*Kadir Gecesi,Ramazan Kasidesi,Ramazan Geldi,Mekke Semalarında, Allah Bizi Ayırmasın, İmandan Gibi*” benzer şiirlerinde dini unsurlara yer verilmiştir.

<i>Cennet</i>	<i>Nefs</i>	<i>Tabut</i>	<i>Kıyamet</i>	<i>Namaz</i>	<i>Taksirat</i>	<i>Zekât</i>	<i>Amel</i>
<i>Hamd</i>	<i>Ölüm</i>	<i>Arafat</i>	<i>İblis</i>	<i>İman</i>	<i>Mekke</i>	<i>Şükür</i>	<i>Kabir</i>
<i>Tekbir</i>	<i>Kur'an</i>	<i>Kâbe</i>	<i>Azrail</i>	<i>Seccade</i>	<i>Zikir</i>	<i>Cehennem</i>	<i>Mahşer</i>
<i>Asr-ı Saadet</i>	<i>Ramazan Ayı</i>	<i>Kadir Gecesi</i>	<i>İman</i>	<i>Melek</i>	<i>Müslüman</i>	<i>Sevap</i>	<i>Hafız</i>

Semai biçiminde yazılan “*Mekke Semalarında*” şiirinde dini unsurların ön planda olduğu dikkatimizi çekmektedir:

Hakk'ı bilen fikirlere,

Hayran kaldım zikirlere,

Zekâtını fakirlere,

Verenlere selam olsun(Bahadır, 2016: 79).

Yer Adları

Zaman ve mekânın insanlar üzerinde daima olumlu ya da olumsuz etkileri olmuştur. Kevserî'nin şiirlerinde mekân isimlerinin âşık üzerinde etkileri olduğunu,şiirlerinde Ardahan Gölü ismini doğup büyüdüğü yer şeklinde ele almıştır.Gurbete çıktığı ve oralarda çektiği sıkıntıları dile getirmek için Hollanda, Almanya gibi yer isimlerine başvurmuştur.Ayrıca dini unsurlarla ilgili olan yer isimleri de dikkatimizi çekmektedir.

<i>Arafat</i>	<i>Filistin</i>	<i>Medine</i>	<i>Ardahan Gölü (2)</i>	<i>Çin</i>	<i>Allahuekber Dağları</i>
<i>İstanbul</i>	<i>Bağdat</i>	<i>Edirne</i>	<i>Yavuzlar Köyü</i>	<i>Ardahan</i>	<i>Kısır Dağları</i>
<i>Iğdır</i>	<i>Halep</i>	<i>Mina</i>	<i>Köroğlu Dağları</i>	<i>Amerika</i>	<i>Kaz Dağları</i>
<i>Mersin</i>	<i>Kâbe</i>	<i>Kars</i>	<i>Çanakkale</i>		

11’li hece ile yazılan “Yeşil Göle’ m” şiirinde yer isimlerine başvurmuştur:

Selam olsun Ardahan’a Göle’ye,

Özlemimi alıp yazaydım keşke.

Elvan evlen çiçekleri toplayıp,

Demet demet edip dizeydim keşke(Bahadır, 2016: 175)

Duâ

“Dualar iyi dilekleri ihtiva eden kalıplaşmış sözlerdir. Duaların en belirgin vasfı, teslimiyeti, inanmışlığı ve bir ümidi ihtiva etmeleridir”(Kaya,2001:4).Buradan hareketle âşıkların sevindikleri ya da iyi dileklerde buldukları zaman dua ile duygularını ifade etmişlerdir.Kevserî’nin şiirlerinde dua kavramını sadece bireysel açıdan değil de kolektif bir bakış açısıyla ifade etmektedir. “Ya Rab, Senden İsterim, Sabır Ver Ya Rab” şiirlerini örnek vermek mümkündür.

<i>Ya Rab sen bizi affeyle</i>	<i>Ya Rab dalgalansın şanlı bayrağım</i>
<i>Duamı kabul et ya Rab</i> (Bahadır, 2016: 72)	<i>Bizleri vatansız bırakma Ya Rab</i> (Bahadır, 2016: 75)
<i>Kimi iner kimi biner,</i>	<i>Ya Rab kutluk verme ambarlar dolsun</i>
<i>Ya Rab sen bizi affeyle</i> (Bahadır,2016: 73)	<i>Ya Rab yağmur yağdır bolluklar olsun</i> (Bahadır, 2016:75)

Beddua

“Çaresiz olan, acı çeken, kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak teskin olmak gayesiyle söylediği, kötü düşünce ve dilekleri kapsayan, söze orijinallik veren, ifadeyi güçlendiren kalıplaşmış sözlerdir” (Kaya, 2001: 22).Buradan hareketle şair gurbette karşılaştığı haksızlığa karşı ve zulmeden kişilere şiirlerinde “Namerd,Vampir” diye anlamlar yüklemiştir.

<i>Cahil</i>	<i>Namerd</i>	<i>Sülük</i>
<i>Vampir</i>	<i>Zalim</i>	<i>Nankör</i>

Kevserî’nin semai biçimiyle yazdığı “Korkuyorum” şiirinde yukarıdaki açıklamaya göre örnek bir dörtlük:

Kevserî budur ahvalim,

Fikri cahil kendi âlim,

Merhametsiz gaddar zalim,

Olanlardan korkuyorum (Bahadır, 2016: 191).

Formülistik Sayılar

“Harflere ve sayılara türlü anlamlar yüklenmesi, yüklenen anlamların yorumlanması sonucu doğan çeşitli simgeci ve gizemci akımların/ felsefelerin kaynağı mitolojik döneme uzanır”(Durbilmez, 2008: 212). Busayıların “üç, dört, yedi, dokuz, kırk” gibi sayılarolduğunu söyleyebiliriz. “Her uygarlığın sayılar için kendi işaretleri olduğu” belirtilmiştir (Schimmel, 2000:15).Formülistik sayıların halk inanışları konusu içerisinde ele alınmaktadır. Bu sayıların şairlerinde görmek mümkündür: “Mekke Semalarında, Ramazan Kasidesi,EyüpSultan,Geldi Şehr-i Ramazan,GurbetEllerde”şairlerinde bu unsurlara rastlanır.

Üç aylar	Yedi ay	On bir ayın sultanı	Dokuz ay
----------	---------	---------------------	----------

14’lü hece yedekli dörtleme ile yazılan destan adı altında olan “ Geldi Şehr-i Ramazan ” şairinde şair formülistik sayıyı kullanmıştır:

*On bir ayın sultanı geldi Şehr-i Ramazan,
Nazil oldu âleme Kur’an-ı Azimüşşan
Ellerimiz semada dillerimiz duada.
Rabbim sana sığındık sen nasip eyle iman,
On bir ayın sultanı geldi Şehr-i Ramazan (Bahadır,2016: 94).*

Bitki ve Çiçek Adları

Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan çiçekler çeşitli anlamlara bürünmüştür. Bu çiçeklerin gözdesi olan gül farklı bir yere sahiptir.Kimi zaman çiçeklerin Mutlak Varlık’a götüren semboller olduğu, tasavvufi anlamlar yüklendiği bir tarikatın şeyhi ve müritlerini temsil ettiğini, kimi zaman sevgiliyi temsil ettiğini ve baharın müjdeleyicisi diye ifade edilmiştir(Ayvazoğlu, 2017: 263).

Lale	Sümbül	Yosun	Yaprak
Menekşe	Çiğdem	Çimen	Gül (3)

14’lü hece yedekli dörtleme ile yazılan “Aklını Başına Al” şairinde çiçek isimlerine şair değinmiştir:

*Tüm rütbeli rütbesiz uyacaksın o emre,
Kendine gel ey millet uyansın bütün zümre,
Gâh göktedir gâh yerde toprağa düşer cemre,
Lale, sümbül, menekşe, nevrüz çiğdem açmadan,
Aklını başına al bu diyardan göçmeden(Bahadır,2016: 113).*

Hayvan Adları

Halk kültürü bakımından önemli yere sahip olan “hayvanların, tarih boyunca insanlıkla ilişkisi olduğunu ve bu ilişkinin tarih devirlerine kadar uzanmıştır”(Ceylan,2015:1). Bu ilişkiyi Kevserî’nin pastoral şiirlerinde dikkat çeker. Kevserî’nin şiirlerinde ismi geçen hayvanların

özelliklerinden hareketle baharın gelişini, doğadaki olan değişimleri ortaya koymuştur: “*Vardır, Bir Zaman Adres, Göç Destanı, Kısa Menzil*” gibi şiirlerinde hayvan isimlerine yer verilmiştir.

<i>Yılan</i>	<i>Koyun</i>	<i>Tilki</i>	<i>Turna</i>	<i>Akrep</i>	<i>Bülbül</i>
<i>Baykuş</i>	<i>Fare</i>	<i>Kartal</i>	<i>At</i>	<i>Köstebek</i>	

11’li hece ile yazılan destan başlığı altında yer verdiği “*Göç Destanı*” şiirinde hayvan isimlerine değinmiştir:

Ekinleri ektik, biçtik, bıraktık.

Koyunu kuzudan seçtik bıraktık,

Tüm her şeyimizden geçtik bıraktık,

Kederden ağardı saçımız bizim(Bahadır,2016: 97).

Türk Tarihine Yön Vermiş Kişi ve Olaylar

Türk tarihi bakımından önem taşıyan birçok kişiyi ve olayı da şiirlerinde kullanmıştır. “*Kazım Karabekir Paşa*” şiirinde “*Doğu cephesi Fatihi olarak, yetimlerin babası, asaletin membası, yiğit timsali fert idi*” diyerek onu övdüğünü, “*Çanakkale Destanı*” şiirine baktığımızda ise şanlı ordumuzun vatani için nasıl çabaladığını okuyucuya adeta savaşta yaşanan anları sezdirerek etkileyici bir üslupla olayları okuyucuya tasvir etmiştir. Ayrıca “*Eyüp Sultan, Ya Muhammet Mustafa, Ardahan Destanı,*” şiirlerinde de bu unsurlar yer bulmuştur.

<i>Hz. Ali</i>	<i>Eyüp Sultan</i>	<i>Uhud</i>	<i>Kazım Karabekir</i>	<i>Ardahan Destanı</i>
<i>Akşemsettin</i>	<i>Koca Seyit</i>	<i>Hendek</i>	<i>Çanakkale Destanı</i>	<i>Hz. Osman</i>
<i>Hz. Hamza</i>	<i>Bedir</i>	<i>Sıdk-ı İman</i>	<i>Muhammed Mustafa</i>	

16’lı hece ile yazılan “*Kazım Karabekir Paşa*” adlı şiirinin dördlüğü dikkatimizi çekmektedir:

Doğu cephesi Fatihi, Kazım Karabekir Paşa,

Canlar sana feda olsun, iyi ki gelmişsin başa,

Saymakla bitmiyor methi, Kazım Karabekir Paşa,

Yurt için şanla şerefle, şarka gitmiş koşa koşa(Bahadır, 2016:107).

Hikâye Kahramanları

“*Hikâye, Arapça hakeve kökünden türemiştir. Bu kelime, anlatma, benzetme, tarih, destan, kıssa, mesel, rivayet manalarını da ifade eder*”(Güleç, 2002: 58). “*Halk hikâyeleri XVI. yüzyıldan itibaren anlatılan, efsane menkabe, destan gibi türlerle beslenip halk kültürünün pek çok ögesini ihtiva eden ve halkın roman ihtiyacını karşılayan bir anlatım türüdür*”(Aksan,

2014: 378).Halk hikâyelerininintasniflerinden olan Aşk hikâyelerinde geçen kahramanları şiiirlerini süslemiştir. Bunları “*Geldik, Artık, Bu Dağda*” gibi örnekler yer almıştır.

<i>Leylaile Mecnun</i>	<i>Ferhat ile Şirin</i>
<i>Emrah ile Selvihan</i>	<i>Kerem ile Aslı</i>

14’lü hece ile yazılan şiiirler arasında “*Artık*” şiiirinde şair Aşk hikâyesi kahramanlarına değinmiştir:

Âşık Kevserî bilmem ki hangi dilde söylesin,

Çok âşıklar geldi geçti Allah rahmet eylesin,

Kerem Aslı için yandı döndü küle neylesin,

Bizimde bu meşakkatte tozumuz çıktı artık(Bahadır, 2016: 118)

Meslekler

Kevserî’nin şiiirlerinde Türk yaşantısı ile ilgili olan mesleklere yer verdiğini, “*Yeşil Göle’ m*” şiiirinde baharın gelişiyle yaylacıların yaylalara göç ettiğini, çobanların dağlarda çadır açtıklarını, doğanın yeşermesiyle toplumun yaşantısında olan değişiklikleri dile getirmiştir.

<i>Yaylacı</i>	<i>Çoban</i>	<i>Usta</i>
<i>Sarraf</i>	<i>Terzi</i>	<i>Çırak</i>

Semai biçiminde yazılan “*Doldurur*” şiiiri mesleklere bakış açısını ortaya koymuştur:

Usta mesleği yerini,

Çırak doldur doldurur.

Heves meyil değerini

Merak doldurur doldur(Bahadır, 2016: 201).

Sonuç

Âşık şiiiri belirli bir geleneğin ürünüdür. Bu geleneğin beslendiği kaynak ise halk kültürü ve halk edebiyatıdır.ÂşıkEdebiyatı örneklerini anlayıp tahlil edebilmek için araştırmacıların bu edebiyatı oluşturan Türk kültür birikimini, sistemini, yaşayış tarzını, bunlara bağlı oluşan duygu ve düşünce dünyasını iyi tanımaları gerekir. Bu yargıdan yola çıkarak şairin şiiirlerinin bulunduğu kaynak titizlikle taranmıştır. Âşık Kevserî şiiirlerinde toplumun değerlerini özümsemiş, şiiirlerinde Türk halk kültürü unsurlarını sıklıkla kullanmıştır. Yaşamış olduğu dönemin değerlerini açık bir şekilde ifade etmiştir. Kevserî kullanmış olduğu kelimelerin kökenine bakmayıp halkın kullandığı dilin kelimelerini esas alıp şiiirlerini okuyucuya aktarmıştır. Şiiirlerinde dini motiflere fazla yer vermesi onunmillî ve dinî kültüre sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Şairliğinin etkilendiği yönlerini oluşturan konular arasında genç yaşta kaybettiği ağabeyi Kemal’e duyduğu ıstırap, sosyal olaylar şiiirlerine şekil vermiştir.Gerek ele aldığı konular ile gerek kullanmış olduğu üslup ile Âşık Edebiyatının Türk kültürü açısından bir kez daha önemini ortaya koymuş ve âşıklık geleneğini deneyimleri sonucunda belli

kaidelere uyarak sanatını başarılı bir şekilde ortaya koymuştur. İç yapı olarak incelediğimiz şiirlerinde kafiye, ikileme, söz sanatları gibi unsurları düzenli bir şekilde yerleştirildiğini; dış yapı olarak da konu bütünlüğünü sağlamış olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca âşık edebiyatının mihenk taşları olan; ağıt, taşlama, güzelleme gibi konulara da değinmeyi unutmamıştır. Ayrıca Kevserî şiirlerinde hem divan edebiyatının hem de halk edebiyatının vazgeçilmez iki mazmunu “gül” ve “bülbul” sözcüklerini kullanmıştır. Divan şiirinde gül sevilene benzetilen bir unsurdur. Sevgilinin yüzü, yanağı, ağzı ve kulağı gülün mutlak bir münasebeti vardır. Bazen gül bunlara; bazen de bunlar güle benzetilmiştir. Ayrıca gülün Peygamberlik sembolü olarak geçtiği de çok sık rastlanmıştır. Ortaya konulan çalışma ile bunların dışında esas irdelenmesi gereken konunun âşık edebiyatı problemleri olduğu, günümüzde âşık edebiyatının daha güzel yerlere gelebilmesi için Üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Halk Bilimibölümlerinde âşık edebiyatı ders olarak verilmektedir. Okutulan bu derslere o bölgede yaşayan bir âşık davet edilmelidir. Son olarak gelecek nesillerimize düşen görevin hala ismi anılmayan ve Türk kültürü için önemli yere sahip olan âşıklarımıza sahip çıkmak olduğunu ve toplumumuzun yapı taşı olan âşık geleneğinin unutulmaması için bu konu hakkında çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

- Aksan, Doğan (2014). Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Artun, Erman (2011). Âşık Edebiyatı Metin Tahlilleri. Adana: Karahan Kitabevi.
- Ayvazoğlu, Beşir (2011). Güller Kitabı. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Bahadır, Sedat (2016). Âşık Kevserî Metin- İnceleme-Tasnif Çalışması. Ankara: Son Çağ Yayınları.
- Bahadır, Sedat (2016). Âşık Gülhanî'nin Şiir Dünyası (Metin- İnceleme). İstanbul: Pamiray Yayıncılık.
- Banguoğlu, Tahsin (1990). Türkçenin Grameri. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Boratav, Naili, Pertev (2016). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. Ankara: BilgeSu Yayını.
- Ceylan, Ömür (2015). Kuşlar Divânı Osmanlı Şiir Kuşları. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Dilçin, Cem (1992). Örneklerle Türk Şiir Bilgisi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Durbilmez, Bayram (2008). "Nahçıvan Türk Halk İnanışlarında Mitolojik Sayılar", Erciyes Üniversitesi, Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/6 Fall.
- Günay, Umay (1993). " Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi", Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güleç, Hamdi (2002). Halk Edebiyatı. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Elçin, Şükrü (2011). Halk Edebiyatına Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Eroğlu, Erol, Demirci, Ercan (2012). "Âşık Deryâmî'nin Şiirlerinde Türk Halk Kültürü Unsurları", Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İnsan Bilimleri 2:224-235.
- İçel, Hatice (2009). "Çıldırılı Âşık Şenlik'in Şiirlerinde Türk Halk Kültürü Unsurları", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Fırat University Journal of Social Science Cilt: 19, Sayı: 1, Sayfa: 11-29.
- Kaya, Doğan (2001). Folklorumuzda Beddua Söyleme Geleneği ve Türk Halk Şiirinde Beddualar. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Kaya, Doğan (2014). Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sever, Mustafa (2013). Türk Halk Şiiri Ankara. Ankara Üniversitesi Yayinevi.
- Schimmel, Annemarie (2000). Sayıların Gizemi. (Çev. Mustafa Küpüşoğlu) İstanbul: Kabalcı Yayinevi.
- Yakıcı, Ali (2013). Halk Şiirinde Türkü. Ankara: Akçağ Yayınları.